

ความเชื่อกับการก่อรูปหมู่บ้านและเรือนชาวภูย:

กรณีศึกษาบ้านโนนสำโรง จังหวัดศรีสะเกษ

Traditional Beliefs and Formation of the Village Physical

Pattern and Kui Vernacular House: A Case Study of

Ban Nonsomrong, Sisaket Province

ธนาณท์ ลาโพธิ์* และ จันทนีย์ จิรันธนัน**

Tananon Lapo and Chantanee Chiranthanut

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาลักษณะทางกายภาพหมู่บ้าน ผังหมู่บ้าน ผังเรือน ความเชื่อซึ่งสัมพันธ์กับการวางผังหมู่บ้าน และผังเรือน รวมถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อการก่อรูปหมู่บ้านและเรือนที่ยังคงความเชื่อแบบดั้งเดิม จากการศึกษาพบว่า การก่อรูปหมู่บ้านมีการวางผังหมู่บ้านให้สอดคล้องกับทิศความเชื่อ โดยมีการจัดสรรพื้นที่โดยอาศัยหลักความเชื่อและพิจารณาตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อม สภาพภูมิประเทศ มีทิศดีกับทิศไม่ดีเป็นตัวกำหนดรูปแบบการวางผังหมู่บ้านและผังเรือนดั้งเดิม ซึ่งแบ่งได้เป็น 2 ประเภท เมื่อพิจารณาตามทิศความเชื่อในการจัดวางพื้นที่ใช้สอยภายในเรือน อย่างไรก็ตามสิ่งที่มีร่วมกันคือ ความเชื่อ ไม่ว่าจะเป็นความเชื่อในการวางผังเรือน ความเชื่อเกี่ยวกับผีและการโสภ อันเป็นรากฐานของเรือนพื้นถิ่นชาวภูย เช่น ตำแหน่งหัวนอนต้องหลีกเลี่ยงการปะทะกับทิศไม่ดีเพราะจะทำให้เกิดความไม่เป็นมงคล เป็นต้น นอกจากนี้ความเชื่อเรื่องการโสภมักสัมพันธ์กับแนวปฏิบัติในการจัดพื้นที่ภายในเรือน รวมไปถึงตัวเลขซึ่งมักสัมพันธ์กับเลขคู่ โสภสำหรับชาวภูยจึงไม่ได้เป็นเพียงแค่ความเชื่อ แต่โสภยังเป็นกุศโลบายในการสืบทอดภูมิปัญญาต่อเนื่องกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยอาศัยเครื่องมือคือความเชื่อ การที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติตามแนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของตนที่มีอยู่แล้ว สืบทอดกันมาอย่างยาวนาน เป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง

ABSTRACT

This article is from the study of the outstanding physical characteristics, village plan, house plan, and beliefs which correlate to village and house planning, and the factors influencing village physical pattern and vernacular house from traditional beliefs. The findings indicated that village planning was in accordance with the directions of beliefs. Land allocation was performed based on the principles of beliefs and appropriateness of the environment and topography. Good and bad

* นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา หลักสูตรสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Email: ar20candy@gmail.com

** อาจารย์ประจำ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

directions regulated the former village pattern forming and house plans, which could be classified into 2 types according to beliefs in laying house-use division. Nevertheless, the common factor is the belief in house planning, ghosts and fate, which form the foundation of Kui vernacular house. For instance, the head of a bed must not be towards the bad direction, for it brings bad fate. Besides, beliefs in fate often relate to practices in space allocation in the house and to the figures which should be the odd ones. Fate for Kui people is not only the belief but also the stratagem inherited as local wisdom from generation to generation relying on the traditional beliefs as the tools. The community's long practices of the existing notions, beliefs and cultures truly manifest the people's strengths.

คำสำคัญ: ความเชื่อ ชาวกูย หมู่บ้านและเรือนพื้นถิ่น

Keywords: Beliefs, Kui people, Village and Vernacular house

ความเป็นมาและความสำคัญ

ภาคอีสานหรือภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย มีความหลากหลายทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ไม่ว่าจะเป็น ผู้ไท ไทแสก ไทโย้ย ไทลาว บรู กูย บางกลุ่มเข้ามาเพื่อผ่านไปสู่สถานที่อื่นและมีจำนวนไม่น้อยที่ลงหลักปักฐานก่อตั้งชุมชนในพื้นที่ภาคอีสาน ชาวกูย กูย หรือ ส่วย(ในบทความนี้ใช้คำว่า กูย) ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งในปัจจุบันกระจายตัวอยู่ในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ศรีสะเกษ อุบลราชธานี บุรีรัมย์ นครราชสีมา และบางส่วนของจังหวัดสระแก้ว ร้อยเอ็ด มหาสารคาม (สมทรง, 2538) ชาวกูยส่วนใหญ่ตั้งหลักแหล่งอยู่แถบแม่น้ำมูลกับเทือกเขาพนมดงรัก พบว่าจังหวัดที่มีชาวกูยอาศัยอยู่มากที่สุด คือ จังหวัดสุรินทร์ และศรีสะเกษ (เจริญและคณะ, 2533)

จากการศึกษาสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นโดยส่วนใหญ่ พบว่าความเชื่อมักจะสัมพันธ์กับสถาปัตยกรรมพื้นถิ่นเสมอ วัตถุประสงค์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เพื่อศึกษาความเชื่อที่ส่งผลต่อการก่อรูปหมู่บ้านและเรือนพื้นถิ่นชาวกูย เป็นการศึกษาสถาปัตยกรรมที่สะท้อนวิถีชีวิตของผู้คนบนพื้นฐานของภูมิปัญญา คติความเชื่อ วัฒนธรรม ประเพณีและวิถีชีวิต เรียกว่า เรือน คือตัวตนของเจ้าของเรือนและของชุมชน อันเป็นเอกลักษณ์ที่เห็นได้อย่างชัดเจนและเป็นแบบแผนดั้งเดิมที่เกิดขึ้นมานาน มิได้เกิดจากการวางระเบียบข้อบังคับใด หากแต่เรือนนั้นเกิดจากความรู้ความเข้าใจต่อสภาพแวดล้อมในถิ่นที่ของตน ใช้ประโยชน์เพื่อการดำเนินชีวิต เรียนรู้ พัฒนา สังคมและใช้เวลาอย่างยาวนาน (วีระ, 2545)

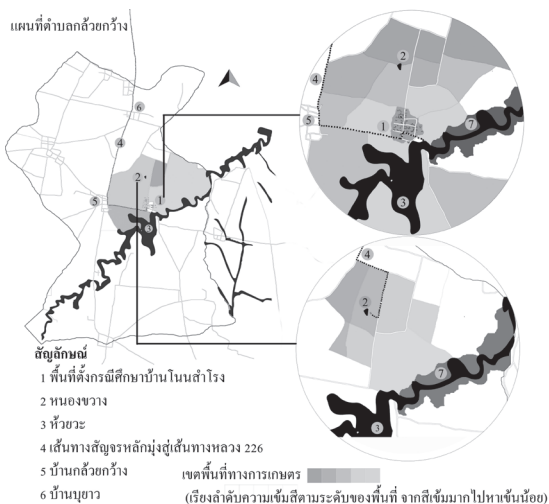
ในปัจจุบันกระแสนิยมสมัยใหม่ได้ส่งผลกระทบต่อการเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นชาวกูย ทั้งต่อลักษณะทางกายภาพ วิถีชีวิต ความเชื่อ ซึ่งสวนทางกับพัฒนาการที่มีมาแต่ดั้งเดิม โดยจะเห็นจากอิทธิพลทางด้านวัสดุสังคัม ที่สร้างความเปลี่ยนแปลงจนเกิดค่านิยมสมัยใหม่ ทำให้ต้องปรับตัวไปตามกระแสโลกาภิวัตน์ อันมีการพัฒนาและการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา การศึกษาการเปลี่ยนแปลงเรือนพื้นถิ่นชาวกูยจึงเป็นตัวชี้วัดและแสดงให้เห็นอย่างชัดเจนดังแนวคิดที่ว่า ความเชื่อจะแฝงตัวอยู่กับทิศทางการวางเรือนและองค์ประกอบของเรือนอยู่เสมอ ซึ่งการคงอยู่ของความเชื่อในรูปแบบผังเรือนจะมีการเปลี่ยนแปลงน้อยกว่ารูปลักษณ์ภายนอกเรือน (อรศิริ, 2543)

สภาพแวดล้อมบ้านโนนสำโรง

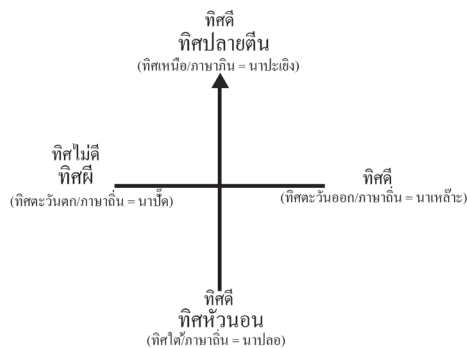
บ้านโนนสำโรงมีพื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 1985 ไร่ ระยะทางห่างจากตัวอำเภอห้วยทับทันประมาณ 14 กิโลเมตร ห่างจากจังหวัดศรีสะเกษประมาณ 54 กิโลเมตร (จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534) ร้อยละ 90 ของประชากรทั้งหมดเป็นชาวกูย ไม่มีการเลี้ยงช้าง ประชาชนชุมชนอธิบายถึงความเข้าใจผิดเกี่ยวกับอาชีพชาวกูยต้องเลี้ยงช้างไว้ว่า แต่เดิมนกยูงจะมีการอพยพแสวงหาที่ดินอุดมสมบูรณ์ในการเพาะปลูกในการเลี้ยงช้างก็จริง แต่หากไม่ได้เลี้ยงช้างชาวกูยจะประกอบอาชีพเกษตรกรรม ดีเหล็กหรือหาของป่าขาย สำหรับบ้านโนนสำโรงนั้นแรกเริ่มตั้งชุมชนนั้นพื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าทุ่งและไม่พบช้าง¹ ดังนั้นชาวกูยบ้านโนนสำโรงจึงไม่มีการเลี้ยงช้างและทำการเกษตรเป็นหลัก ปัจจุบันส่วนใหญ่เกือบทุกครัวเรือนจะเลี้ยงควายเพื่อใช้ในการเกษตรกรรม¹

บ้านโนนสำโรงตั้งอยู่บริเวณที่ราบลุ่มลำห้วย ทิศทางการไหลของน้ำในห้วยจะไหลจากทิศตะวันตกไปทิศตะวันออก ซึ่งทิศปลายน้ำจะเป็นพื้นที่ป่าของชุมชน น้ำในห้วยจะใช้เพื่อการบริโภคและอุปโภครวมทั้งใช้น้ำในการทำการเกษตร

ลักษณะภูมิอากาศเป็นแบบร้อนชื้นมี 3 ฤดู โดยฤดูร้อนอยู่ในช่วงกลางเดือนกุมภาพันธ์ถึงกลางเดือนพฤษภาคม อุณหภูมิสูงสุด 40-41 องศา ฤดูฝนอยู่ในช่วงกลางเดือนพฤษภาคมถึงกลางเดือนตุลาคม ฤดูหนาวอยู่ในช่วงกลางเดือนตุลาคมถึงกลางเดือนกุมภาพันธ์ของทุกปี อุณหภูมิต่ำสุด 13-14 องศา (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554)

ภาพที่ 1 แสดงลักษณะภูมิประเทศบ้านโนนสำโรง

ภาพที่ 2 แสดงทิศซึ่งสัมพันธ์กับที่ตั้งหมู่บ้าน

ทิศซึ่งสัมพันธ์ต่อการเลือกที่ตั้งหมู่บ้าน

เมื่อเริ่มทำการก่อตั้งหมู่บ้านความเชื่อในเรื่องของทิศเป็นปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดทิศทางการเลือกทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน ซึ่งทิศจะเป็นตัวกำหนดรูปแบบการจัดการพื้นที่ และกำหนดตำแหน่งพื้นที่ให้ใกล้เคียงกับความเชื่อ เพื่อให้เกิดความเป็นมงคล จากการสัมภาษณ์ ประชาชนชุมชนได้กล่าวถึงความเชื่อที่มีความสัมพันธ์กับทิศโดยแบ่งออกเป็นทิศตี และทิศไม่ตี

ทิศดี

ทิศเหนือ(นาปะเอียง) : เป็นทิศที่น้ำ มีการใช้พื้นที่ในส่วนของทิศเหนือ ส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ทางการเกษตรของชุมชน พื้นที่นาส่วนใหญ่จะอยู่ในทิศนี้ เป็นทิศดี

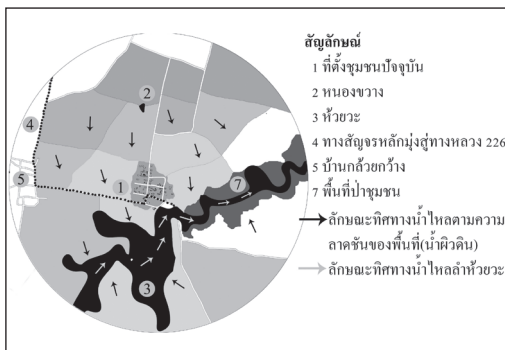
ทิศตะวันออก(นาเหล้าะ) : เป็นทิศศักดิ์สิทธิ์ เหมาะแก่การวางพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ของหมู่บ้าน เป็นทิศดี

ทิศใต้(นาปลอก) : เป็นทิศแม่น้ำ หากมีแม่น้ำอยู่ในด้านทิศใต้ของหมู่บ้าน ถือว่าเป็นสิ่งที่ดีแก่ชุมชน เป็นทิศดี

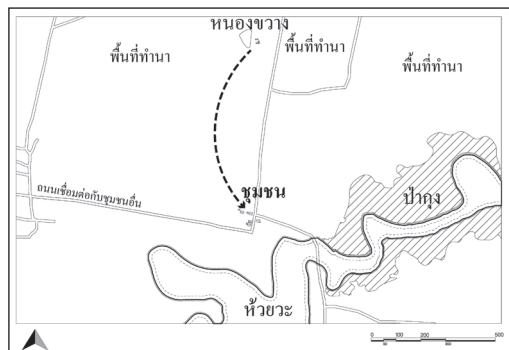
ทิศไม่ดี

ทิศตะวันตก(นาปัด) : ทิศผี ทิศของคนตาย เป็นทิศไม่ดี

ปราชญ์ชุมชนอธิบายถึงการเลือกที่ตั้งและการกำหนดพื้นที่ต่างๆ ของหมู่บ้านว่า จากสภาพที่ตั้งจะเลือกที่ตั้งหมู่บ้านที่มีน้ำท่วมไม่ถึง โดยสังเกตจากการไหลของน้ำผิวดินที่ไหลจากเหนือลงใต้และความเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำอาจท่วมถึงได้ของพื้นที่ริมห้วยในทิศตะวันออก จึงเลือกตั้งหมู่บ้านในทิศเหนือ สำหรับการไหลของน้ำที่ไหลจากตะวันตกซึ่งถือว่าเป็นทิศของผีไหลสู่ทิศตะวันออกซึ่งเป็นทิศที่ดีกว่า ชาวกูยบ้านโนนสำโรงไม่ได้ให้ความสำคัญของการไหลของน้ำแต่อย่างใด ทั้งนี้เมื่อขุดบ่อน้ำใช้เองภายในหมู่บ้าน ความเชื่อเกี่ยวกับทิศทางจะเข้ามามีบทบาทอีกครั้งอย่างเลี่ยงไม่ได้ โดยจะกล่าวในลำดับถัดไป²

ภาพที่ 3 แสดงทิศทางการไหลของน้ำตามธรรมชาติ

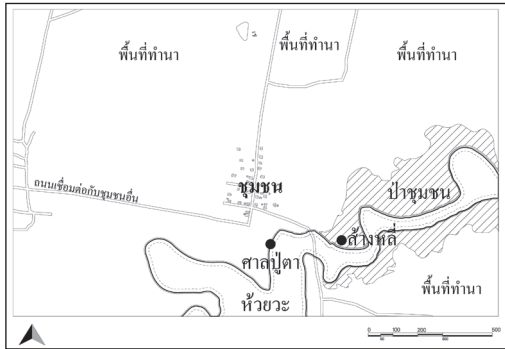
ภาพที่ 4 แสดงผังการก่อตั้งหมู่บ้าน

การจัดการพื้นที่ภายในหมู่บ้าน

เดิมบ้านโนนสำโรงไม่ได้ตั้งอยู่ในที่ตั้งปัจจุบัน มีบ้านเรือน 4 หลัง ตั้งกลุ่มอยู่บริเวณหนองขวางซึ่งอยู่ด้านทิศเหนือของหมู่บ้านในปัจจุบัน (ภาพที่ 4) เนื่องจากที่ตั้งเดิมเกิดความแห้งแล้ง โรคระบาด จึงอพยพมาอยู่ที่บริเวณริมห้วยยะ โดยอาศัยการเสียหายจากความเชื่อในการเลือกทำเล พอได้ทำเลที่เหมาะสมจึงปักหลักตั้งหมู่บ้านขึ้น ตั้งชื่อหมู่บ้านตามชื่อ ต้นสำโรง³ คล้ายคลึงกับลักษณะการย้ายถิ่นฐานของชาวอีสานในช่วงก่อน พ.ศ.2500 ซึ่งกลุ่มคนที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานช่วงแรกมักจะเป็นกลุ่มชาติพันธุ์และเครือญาติในสายตระกูลเดียวกันหรือนับถือผีปู่ตาเดียวกัน (ธวัช, 2527)

ชาวกูยบ้านโนนสำโรงให้ความสำคัญในเรื่องของแหล่งน้ำภายในหมู่บ้าน บ่อน้ำดีมีความสำคัญต้องคำนึงถึงเป็นอันดับแรก โดยบ่อน้ำต้องวางในทิศที่ดี ซึ่งเกิดจากการเสียหายในการหาน้ำตามความเชื่อ ได้กำหนดตำแหน่ง

บ่อน้ำในทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน เรียกว่า ส้างหลี (ภาพที่ 5) ในช่วงแรกของการตั้งหมู่บ้าน น้ำที่ใช้ในการอุปโภคจะใช้น้ำจากห้วยวะ

ภาพที่ 5 แสดงผังหมู่บ้านเมื่อเริ่มสร้าง

ภาพที่ 6 แสดงตำแหน่งส้างเหลี่ยม

นอกเหนือการคำนึงถึงตำแหน่งน้ำดี องค์ประกอบอื่นที่ต้องกำหนดให้เหมาะสมในลำดับต่อมา ได้แก่ ศาลปู่ตาและหลักบ้าน โดยทั้งสองอย่างมาจากความเชื่อในการการเสี่ยหายเลือกที่ตั้ง สำหรับศาลปู่ตาและหลักบ้านโนนสำโรงได้มีการเสี่ยหายสถานที่ตั้ง ได้สถานที่ตั้งอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกันซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับต้นสำโรงใหญ่ ริมห้วยวะ ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ของหมู่บ้าน⁴ ทั้งนี้การฝังหลักบ้านจะเป็นการกำหนดขอบเขตและเป็นการแสดงออกด้านพิธีกรรมตามความเชื่อในการขอขมาแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ก่อนหน้า (ผีสงหรือเหล่าเทวดา) ได้หลีกเลี่ยงหรือมารวมกันอยู่ ณ หลักบ้านและศาลปู่ตาเพื่อปกป้องรักษาคุ้มครองคนในหมู่บ้าน การตั้งศาลปู่ตาและหลักบ้านต้องอยู่ในทิศดีถือว่าเป็นมงคล (อาเนันท์, 2555) ป่าชุมชน (ป่าทุ่ง) อยู่ในทิศตะวันออกเฉียงใต้ สามารถเข้าไปเก็บของป่าได้ โดยมีข้อห้ามคือ ห้ามตัดไม้ในป่ามาเป็นของตน หากผู้ใดฝ่าฝืนจะถูกลงโทษจากผีป่า ในช่วงแรกที่ตั้งชุมชนยังไม่มีป่าช้า เมื่อมีการตายจะทำการฝังหรือเผาในพื้นที่นาของบุคคลนั้น⁵

ดังที่ได้กล่าวแล้วในเบื้องต้นว่าชาวภูมยมีสำนึกเกี่ยวกับทิศซึ่งจะสัมพันธ์กับความเชื่อโดยเฉพาะแหล่งน้ำดี (ภาพที่ 6) แสดงตำแหน่งของบ่อน้ำที่ใช้อุปโภคหรือส้างเหลี่ยม ทั้งนี้ส้างเหลี่ยมถือว่ามีระดับต่ำกว่าส้างหลีซึ่งเป็นแหล่งน้ำดี จึงถูกจัดวางในทิศตะวันตก อย่างไรก็ตามส้างเหลี่ยมยังมีบทบาทเป็นพื้นที่ให้หนุ่มสาวได้พบปะกันแต่อยู่ในสายตาของผู้ใหญ่ ซึ่งนอกจากแหล่งน้ำแล้ว ตำแหน่งของป่าชุมชนก็นับเป็นพื้นที่สำคัญเช่นกัน ชาวภูมยบ้านโนนสำโรงกำหนดตั้งป่าห้วย (พื้นที่สำหรับเผาศพติดกับป่าชุมชน) เพื่อป้องกันการบุกรุกเข้าไปใช้พื้นที่ในป่าหรือเข้าไปตัดไม้ในป่าชุมชน จึงใช้ป่าห้วยเป็นตัวกั้นกลางระหว่างชุมชนกับป่า คนในชุมชนจึงมีความยำเกรงต่อพื้นที่จึงทำให้ป่ายังคงอยู่และถูกอนุรักษ์⁶

แต่เดิมบ้านเรือนใช้วัสดุธรรมชาติ เช่น หลังคามุงหญ้าคา ต่อมาหลังคากระเบื้องเป็นที่นิยม จึงเริ่มทำกระเบื้องมุงหลังคาใช้กันเอง ซึ่งดินที่ใช้คือดินเหนียวริมห้วยวะทางทิศใต้ของหมู่บ้าน พื้นที่ส่วนนี้ถูกเรียกว่า ป่ากระเบื้อง (ภาพที่ 7) ด้วยคุณสมบัติดินบริเวณนี้เป็นดินเหนียวเมื่อเผาแล้วแกร่งเหมาะสมใช้เป็นกระเบื้องหลังคา การเผากระเบื้องดินเผาในช่วงเวลานี้จะใช้เฉพาะในหมู่บ้านเท่านั้น โดยจะทำพอใช้ในการสร้างเรือนของตนหรือเรือนเพื่อนบ้านเท่านั้นไม่ยึดเป็นอาชีพแต่อย่างใด⁷

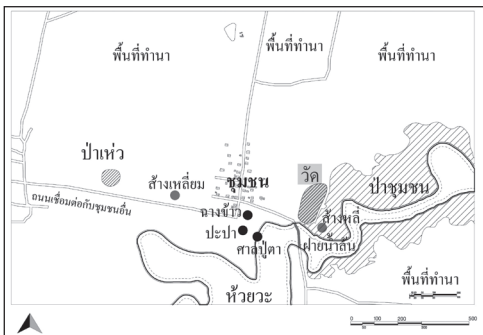
ภาพที่ 7 แสดงตำแหน่งป่ากระเบื้อง

ภาพที่ 8 แสดงการย้ายตำแหน่งป่าเหว

สำนึกเกี่ยวกับทิศทางยังคงมีอยู่ตลอดมาโดยเฉพาะทิศดีและไม่ดี องค์ประกอบหมู่บ้าน ดังเช่น ป่าเหวกา หนดวางในตำแหน่งที่ขัดแย้งกับความเชื่อมาตั้งแต่ช่วงแรก ด้วยเหตุผลที่ให้ผีหรือสิ่งเหนือธรรมชาติคอยควบคุม พฤติกรรมไม่ให้รุกรานป่าชุมชน และในภายหลังได้ทำการย้ายป่าเหวไปวางในทิศตะวันตก (ภาพที่ 8) ซึ่งสัมพันธ์กับ กรอบความเชื่อในการเสี่ยงทายที่ตั้งที่เคยยึดถือ อย่างไรก็ตามแม้จะย้ายป่าเหวไปแล้วแต่ความเกรงกลัวในพื้นที่ยังคง อยู่ พื้นที่รอยต่อระหว่างชุมชนกับป่าชุมชนก็ถูกเว้นว่างไว้ด้วยความสำนึกยำเกรงเช่นเดิม⁸

ในช่วงปี พ.ศ. 2527 มีการสร้างฝายน้ำล้นทางใต้ของหมู่บ้านในช่วงเวลาเดียวกัน ความนิยมในการใช้วัสดุ สมัยใหม่ เช่น สังกะสี เหล็ก ปูน และไม้แปรรูป เริ่มเป็นที่นิยมและแพร่หลายในชุมชนทำให้ป่ากระเบื้องถูกทิ้งร้างใน ที่สุดหลังจากนั้นในปี พ.ศ. 2533 มีไฟฟ้าเข้ามาในหมู่บ้าน และต่อมาได้มีการติดตั้งระบบน้ำประปา ในปี พ.ศ. 2540 มีการนำประปาสาธารณะเข้ามาใช้ในหมู่บ้าน โดยมีการสร้างแท่งน้ำประปาอยู่ทางทิศใต้ การมีระบบน้ำประปาทำให้ บทบาทของศาลหลักและศาลเหลี่ยมลดลงโดยภายหลังไม่มีการใช้งานอีก

ภาพที่ 9 แสดงตำแหน่งศาลเหลี่ยม

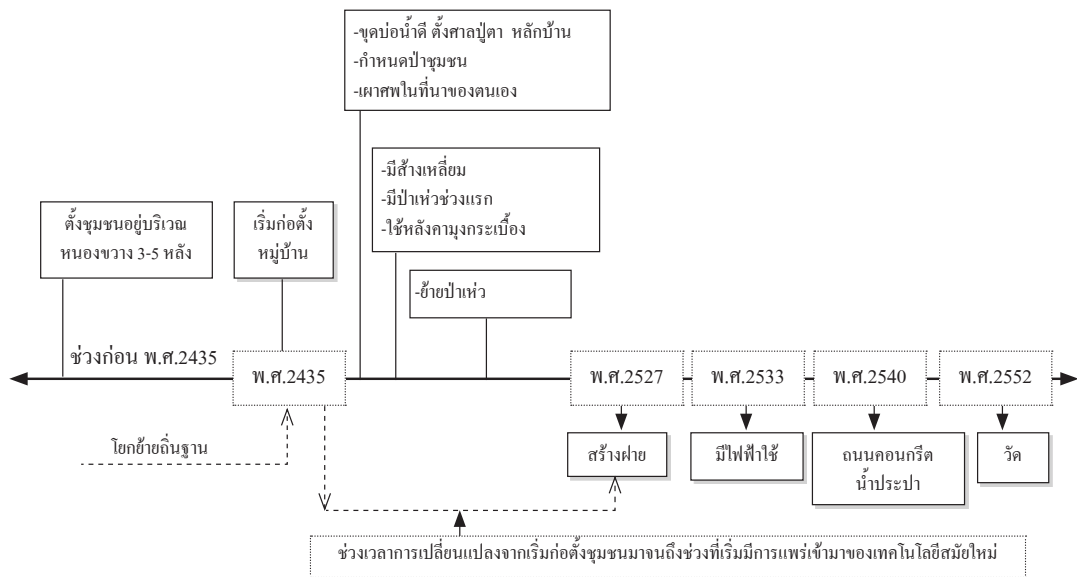

ภาพที่ 10 แสดงผังหมู่บ้าน พ.ศ. 2527-2540

ในช่วง พ.ศ. 2552 ได้มีการสร้างพุทธอุทยานสถานธรรมดอนแก้วห้วยยะ(วัด) อยู่บริเวณทางด้านทิศตะวันออก(ทิศดี) เป็นสถานปฏิบัติธรรมที่สร้างขึ้นทับพื้นที่ป่าเหวเดิม ซึ่งอยู่ในพื้นที่ด้านหน้าของป่าชุมชนทอดยาวไปตาม ด้านทิศเหนือของริมฝั่งแม่น้ำ เป็นที่เคารพบูชาของคนในชุมชน อีกทั้งยังทำหน้าที่แทนป่าเหวในการเป็นตัวคั่นกลาง

ระหว่างชุมชนกับป่าชุมชน พื้นที่ในบริเวณนั้นยังคงดำรงแนวทางเดิมดังที่เคยปฏิบัติมา เช่น การห้ามตัดไม้ ห้ามล่าสัตว์ ซึ่งนับเป็นวิถีในการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชนอีกทางหนึ่ง ทั้งนี้สถานปฏิบัติธรรมจะใช้ในการประกอบพิธีกรรมทางศาสนาทั่วไปยกเว้นการประกอบพิธีกรรมของคนตาย ดังนั้น การประกอบพิธีกรรมยังคงใช้พื้นที่ป่าเหวดด้านทิศตะวันตกของหมู่บ้านเช่นเดิม

เห็นได้ว่าความเชื่อกับการวางแผนและการจัดพื้นที่ภายในชุมชนมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง ทั้งนี้การก่อรูปหมู่บ้านเกิดจากการเลือกทำเลที่ตั้งตามความต้องการ ในการใช้งานของคนในหมู่บ้าน รูปแบบการจัดสรรพื้นที่ ที่มีความสำคัญภายในหมู่บ้าน มีความสอดคล้องกับทิศและความเชื่อ ในส่วนของทิศดี ไม่ดี เป็นตัวกำหนดรูปแบบของการจัดวางพื้นที่ภายในหมู่บ้าน

ภาพที่ 11 แสดงลำดับการเปลี่ยนแปลงหมู่บ้านตามช่วงเวลา

แนวความคิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ วัฒนธรรม เป็นผลมาจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของคนในชุมชน ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิม วิถีชีวิต ในกรณีศึกษาบ้านโนนสำโรง สามารถจำแนกปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง ซึ่งส่งผลต่อพื้นที่กรณีศึกษาในหลายลักษณะ

1. ปัจจัยด้านความเชื่อ เป็นปัจจัยที่ส่งผลอย่างมากต่อรูปแบบผังหมู่บ้าน วิถีชีวิต การจัดวางพื้นที่องค์ประกอบหมู่บ้าน เป็นแบบแผนดั้งเดิมเกี่ยวเนื่องสืบต่อกันมาจนถึงปัจจุบัน ก็ยังคงมีการยึดถือปฏิบัติตามแบบดั้งเดิมอยู่
2. ปัจจัยด้านการเปลี่ยนทัศนคติ ซึ่งการที่ชุมชนมีปฏิสัมพันธ์กับระบบทุนนิยม แนวคิดจริยธรรมเดิมก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป จากที่เคยอยู่แบบการพึ่งตัวเอง ทำนาจากเดิมที่ผลิตแค่พอเพียงกับความต้องการของครอบครัว ก็เปลี่ยนเป็นต้องการผลผลิตที่มากที่สุดเพื่อขาย ให้ได้กำไรตามระบบเศรษฐกิจสมัยใหม่ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ, 2541)

3. ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากเดิมที่บ้านโนนสำโรงเป็นสังคมเกษตรกรรมแบบยังชีพ มีการเปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมแบบระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพาการผลิตทางอุตสาหกรรม ทำให้เกิดการเปลี่ยนด้านวิถีชีวิต จริยธรรมและสถาปัตยกรรม
4. ปัจจัยด้านระบบการปกครอง การเปลี่ยนแปลงการปกครองท้องถิ่นสมัยใหม่ส่งผลให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการปกครอง นอกเหนือจากกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่อดีต มีโอกาสที่จะพัฒนาชุมชนได้มากยิ่งขึ้น
5. การนำเข้าของเทคโนโลยีและวัสดุสมัยใหม่ ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลักษณะสถาปัตยกรรมทั้งด้านรูปแบบอาคาร วัสดุก่อสร้าง พื้นที่ใช้สอย ผังอาคารและผังบริเวณโดยรอบ

เรือนดั้งเดิม

การศึกษาเรือนดั้งเดิมของชาวกูยบ้านโนนสำโรงนั้น ไม่พบเรือนแบบดั้งเดิมของชาวกูย หากเทียบเคียงจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนและผู้เฒ่าผู้แก่ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ทำให้สามารถเข้าใจแบบแผนเรือนดั้งเดิมของชาวกูยบ้านโนนสำโรง สามารถจำแนกออกเป็น ความเชื่อซึ่งสัมพันธ์กับเรือนดั้งเดิม และรูปแบบเรือนดั้งเดิม ดังนี้

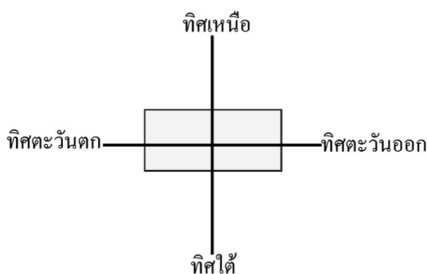
ความเชื่อซึ่งสัมพันธ์กับเรือนและการวางผัง

ชาวกูยบ้านโนนสำโรงยึดถือประเพณีความเชื่อเป็นตัวกำหนดรูปแบบในการสร้างเรือน ซึ่งความเชื่อมีความสัมพันธ์กับเรือน ได้แก่ การนับถือผีเรือน ทิศกับการวางผังเรือน การถือฤกษ์ยาม และการโสภกเรือน เป็นต้น

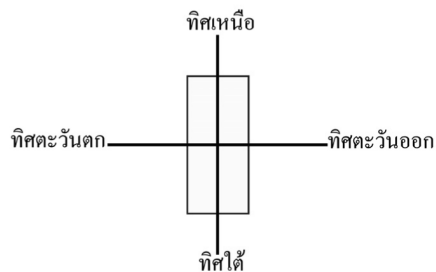
ทิศซึ่งสัมพันธ์กับเรือน

เรือนมีการปรับเปลี่ยนตามความเหมาะสมตามการใช้งานของเรือนนั้นๆ แต่สิ่งที่ยังคงเป็นแบบแผนที่เรือนทุกหลังยึดถือและปฏิบัติกันคือ ความเชื่อในเรื่องทิศดี ทิศห่วย เสอเอก การหันหัวนอน บันได ต้องอยู่ในทิศดีจึงจะถือว่าเป็นมงคล ทิศไม่ดีหรือทิศผีเป็นทิศต้องห้าม ถ้าหากมีการวางอยู่ในทิศไม่ดีจะถือว่า ไม่เป็นมงคลและทิศเหล่านี้จะส่งผลต่อการวางผังเรือนซึ่งจะอธิบายในประเด็นรูปแบบเรือนดั้งเดิมในลำดับต่อไป

ทั้งนี้ทิศในการวางตัวเรือนตามความเชื่อเกี่ยวกับการวางตัวเรือน จะวางหันหน้าจั่วตามทิศตะวันออก-ตะวันตก (ภาพที่ 12) การวางขวางตะวันตกหรือการวางแนวหลังคาในทิศเหนือ-ใต้ ถือว่าไม่เป็นมงคล (ภาพที่ 13) การวางเรือนตามแนวทิศตะวันออกตะวันตก ซึ่งในเอกสารโบราณเรื่องธรรมดาสอนโลก กล่าวว่า ถ้าปลูกเรือนขวางตะวันตกจะชะงัก อาจจะทำให้ผู้คนในเรือนมีอันเป็นไป หรืออยู่ไม่เป็นสุข (ธวัช, 2532)

ภาพที่ 12 แสดงทิศที่เป็นมงคลในการวางตัวเรือน

ภาพที่ 13 แสดงทิศที่ไม่เป็นมงคลในการวางตัวเรือน

ความเชื่อเกี่ยวกับผีเรือน

ผีเรือนเป็นผีบรรพบุรุษ เรียกว่า กะโม่ยุดง จะถูกวางอยู่บนหิ้งพระในชั้นกะหย่อง (พานดอกไม้สานด้วยไม้ไผ่) มีหน้าที่ปกปักรักษาคนในเรือนให้อยู่เย็นเป็นสุข และคอยกำกับให้ลูกหลานมีความประพฤติถูกต้องของคลองธรรม การล่วงละเมิดต่อผีเรือนถือว่าเป็นการ ผิดผี เมื่อทำผิดจะต้องมีการขอขมาผีเรือน เรียกว่า เสียผี การขอขมานี้มักจะใช้ของเส้นไหม ได้แก่ เหล้า 1 ไท ไก่อ่ 1 ตัว ขันห้าและขันแปด (วีระ, 2555)

การถือฤกษ์ยาม

การปลูกเรือนจะพิจารณาจากพญานาค โดยมีความเชื่อว่าใต้พื้นดินจะมีพญานาค ทุก 3 เดือนจะเปลี่ยนรูปแบบการหันหัวนอนไปตามทิศต่างๆ ทิศของการขุดหลุมฝังเสาเรือนต้องหันหัวและปลายเสาสัมพันธ์กับหัว-หางของพญานาคและยังมีความเชื่อว่าเดือน 1 และเดือน 3 ห้ามปลูกเรือนหากไม่ทำตามนี้ถือว่า ไม่ถูกโฉลก จากนั้นจะทำการเตรียมยกเสาเรือน เสาเรือนจะมีเสาเอก (เสาเอกจะอยู่บริเวณหัวมุมเรือนเป็นเสาที่ไว้หิ้งพระตามทิศของหิ้งพระ) เฒ่าจ่าจะให้เตรียมสิ่งของที่ใช้ในการทำขวัญ เสาเอกจะผูกด้วยด้ายถักด้วยกรรมวิธีสูงประมาณ 1 ศอกเลือกลำดับสมบูรณัม และต้นอ้อยคัดเลือกใบเรียวยาวสมบูรณัม ลำต้นไม้หักงอเลือกขุดพร้อมรากความสูงประมาณ 1 เมตร ส่วนเสาโทจะมีอีก มีโซ ผูกเครื่องบูชาบนเสา และทำการเริ่มก่อสร้างเรือน²

การโสกเรือน

โสก หมายถึง การทำที่ถูกละลอก คือ สัดส่วนความกว้าง ยาว สูง ที่เป็นมงคล ถ้าดีเรียกว่า ถูกละลอก การโสกมีส่วนกำหนดขนาดกว้างยาวของเรือน องค์ประกอบของเรือนที่นิยมโสก ได้แก่ เสาเรือน กะทอเรือน บันได เป็นต้น และยัง หมายถึง ตัวเลขสิ่งดีเป็นมงคล แนวปฏิบัติที่ดี เมื่อโสกดี จะเรียกว่า ถูกละลอก (ปรีชา, 2532)

1. การโสกที่ตั้งเรือน

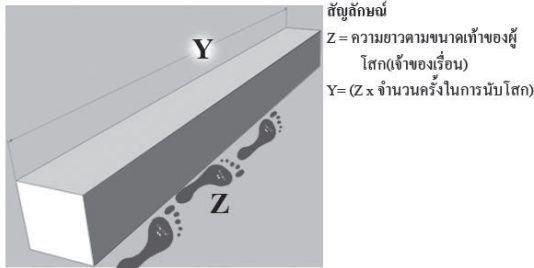
ชาวกูยมีความเชื่อในการเลือกหาทำเลที่เหมาะสมในการปลูกเรือน เพื่อความเป็นสิริมงคลต่อผู้อยู่อาศัย ต้องเลือกเอาชัยภูมิที่เป็นมงคล มีการปรับหน้าดินให้เรียบเสมอกัน ห้ามปรับหน้าดินให้มีแอ่งตรงกลางเพราะจะทำให้ น้ำขังเป็นการไม่ถูกละลอก ยังมีความเชื่ออีกว่า ห้ามสร้างคร่อมจอมปลวก ตอไม้ ตาน้ำ และห้ามสร้างขวางทางน้ำไหล เพราะจะถือว่าไม่ถูกละลอก

2. การโสกเสาเรือน

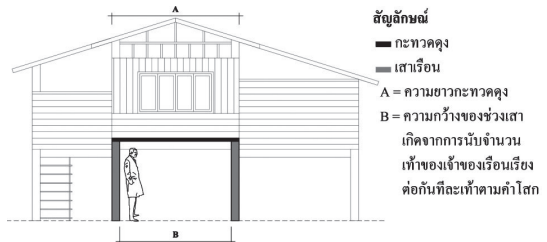
การเลือกต้นไม้เพื่อใช้ในการทำเสาเรือน โดยลักษณะเสาเรือนที่ดีควรตัดเสาต้นตรง ต้นไม้ที่ใช้ในการทำเสาเรือน จะต้องเป็นต้นไม้ที่ไม่มีตำไม้อยู่บริเวณโคนเสา การตัดต้นไม้จะทำการกระยะให้ตอไม้เหลือไหลจากพื้นประมาณ 15 เซนติเมตร หรือความสูงเท่า เต่าข้าม (ความสูงของตอไม้) ห้ามตัดสูงหรือต่ำกว่านี้ ก่อนจะทำการตัดต้นไม้ เจ้าของเรือนจะต้องเตรียมคำหมากคำพลู เพื่อใช้เป็นเครื่องเซ่นไหว้ในการบอกกล่าววานธรมณ์ จากนั้นทำการแบกขวาน วนรอบต้นไม้ 3 รอบ และใช้ขวานสับลงที่ต้นไม้ 3 ครั้ง เพื่อเป็นการหมายระดับในการตัด ขณะที่ทำการตัดต้นไม้ เมื่อต้นไม้ที่ตัดจะล้มลงจะต้องให้ต้นไม้พาดอยู่ที่ตอไม้เหมือนเดิม หากไม้ล้มแล้วตกลงจากตอไม้ ห้ามนำต้นไม้ที่ตัดนั้นมาทำเสาเพราะถือว่าการไม่ถูกละลอก หลังจากนั้นเมื่อเลื่อยไม้ทั้งต้นเป็นรูปเสาเรือนแล้ว จะทำการกำหนดความสูงเรือน โดยการโสกเสา

ความกว้างของช่วงเสาที่ใช้สร้างเรือน จะเป็นตัวกำหนดขนาดของตัวเรือน โดยจะใช้ความยาวของกะทวดดุง (กะทอเรือน) เป็นหลัก (กะทอเรือน ภาษาถิ่น หมายถึง ไม้ที่ใช้ตีปิดหัวกระดานปูพื้นเรือน) การวัดความกว้างของช่วงเสาจะทำการกะประมาณความกว้างจากนั้นจะทำการวัดโดยใช้ไม้ กระทวดและโสกโดยใช้เท้าของเจ้าของเรือนเรียงต่อกันไปตาม ความยาวทีละเท้าแต่ละเท้าให้พืด คำโสก¹⁰

สัดส่วนเรือนของแต่ละหลังจะมีสัดส่วนที่ไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับสัดส่วนของเจ้าของเรือนนั้นๆ ในการวัดสัดส่วนอื่นๆ จะใช้การโสก เช่น การวัดความยาวของกรัว (คริว) ความยาวของเสา จะใช้ศอกของเจ้าของเรือน เมื่อได้ความยาวที่พอใจแล้วตอกสุดท้ายให้กำมือเข้า เรียกว่า กำมา หากไม่ทำตามลำดับขั้นตอนของพิธีกรรมจะทำให้การสร้างเรือนนั้นไม่สมบูรณ์และไม่ถูกโสก

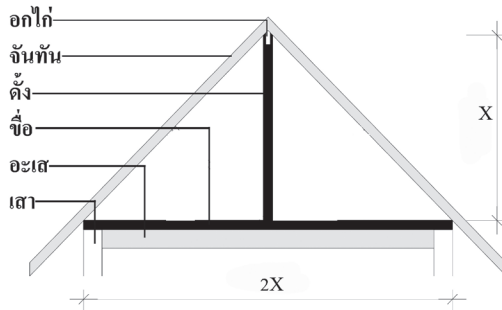
ภาพที่ 14 แสดงการโสกเสาเรือนด้านความสูง

ภาพที่ 15 แสดงการโสกความกว้างเรือน

3. โสกกับสัดส่วนหลังคา

ในการออกแบบสัดส่วนของหลังคากับตัวเรือนต้องมีความเหมาะสมในสัดส่วน x ต่อ $2x$ เช่น ตั้งสูง 2 เมตร ซื่อจะต้องยาว 4 เมตร ตามสัดส่วน x ต่อ $2x$ (ภาพที่ 16)

ภาพที่ 16 แสดงสัดส่วนโครงสร้างหลังคาตามความเชื่อในสัดส่วน X ต่อ $2X$

4. การโสกบันได

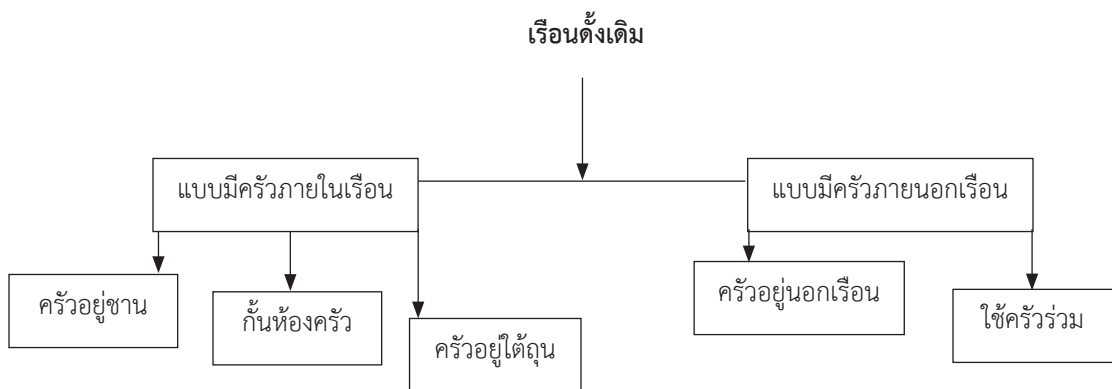
นับเป็นความสำคัญของการอยู่เรือนสูง จึงต้องมีบันไดเป็นตัวปีนขึ้นเรือน ไม้ที่ใช้ทำต้องเป็นไม้เนื้อแข็ง ทนแดดทนฝน การทำต้องถูกแบบครบองค์สาม ได้แก่ พ่อบันได แม่บันได ลูกบันได โดยแม่บันไดอยู่ทางซ้าย พ่อบันไดอยู่ทางขวาสูงกว่าแม่บันไดประมาณ 1 นิ้วหัวแม่มือ ลูกบันไดต้องวางในจำนวนที่เป็นเลขคี่ การโสกความยาวของแม่บันไดเจ้าของเรือนจะใช้เท้าวางสลับกันไปทีละข้าง จนได้ความยาวที่ต้องการ ซึ่งถือว่าเป็นการกำหนดขั้นบันได ในการกำหนดสัดส่วนของตัวเรือนให้สอดคล้องกับเสาเรือน

5. โสภกับพิธีขึ้นบ้านใหม่

การขึ้นบ้านใหม่จะมีการทำพิธีตามความเชื่อโดยจะทำการเดินเวียนรอบบ้าน 3 รอบโดยมีเฒ่าจ้ำหรือผู้สูงอายุเป็นผู้นำขบวน ถือไม้กวาด กวาดตามคำโสภ เมื่อครบ 3 รอบ จะมีพิธีการไหว้พระ รับพรเพื่อความเป็นสิริมงคล เมื่อเสร็จจากพิธีไหว้พระ เฒ่าจ้ำจะนอนจนกรนและให้คนทำเสียงไก่ขัน 3 ครั้ง เฒ่าจ้ำจึงตื่นและจะถามเฒ่าจ้ำว่า “ฝันดีไหม” เฒ่าจ้ำก็จะตอบว่า “บ้านนี้อยู่แล้วอยู่เย็นเป็นสุขร่ำรวย” หลังจากนั้นจะทำการผูกข้อต่อแขนเจ้าของบ้านพร้อมนำข้าวปลาอาหารออกมาเลี้ยงเป็นอันเสร็จพิธี และถือว่าถูกโสภ หากไม่ประกอบพิธีแต่เข้าอยู่อาศัย ถือว่าบ้านไม่ถูกโสภ

รูปแบบเรือนดั้งเดิม

จากการสำรวจภาคสนามในพื้นที่กรณีศึกษา ไม่พบเรือนแบบดั้งเดิมของชาวภูยกุยกเทียบเคียงจากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชนและผู้เฒ่าผู้แก่ อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ทำให้สามารถเข้าใจแบบแผนเรือนดั้งเดิมของชาวภูยกุยกบ้านโนนสำโรง และสามารถจำแนกชนิดของเรือนออกเป็น 2 แบบ คือ 1) เรือนแบบมีครัวอยู่ภายในบริเวณตัวเรือน สามารถจำแนกได้อีก 2 แบบ คือ แบบมีครัวอยู่บนเรือนกับแบบมีครัวอยู่ใต้ถุนเรือน เรือนแบบมีครัวอยู่บนเรือนสามารถจำแนกได้อีก 2 แบบ คือ แบบที่มีครัวอยู่บนชานกับแบบที่มีการกั้นพื้นที่ห้องครัวอย่างชัดเจน 2) เรือนแบบมีครัวอยู่ภายนอกตัวเรือน สามารถจำแนกออกเป็น 2 แบบ คือ แบบที่มีครัวอยู่นอกตัวเรือน กับแบบที่ใช้ครัวร่วมกับครอบครัวอื่น ดังนี้

ภาพที่ 17 แสดงการจำแนกรูปแบบเรือนดั้งเดิมจากการสัมภาษณ์

ตารางที่ 1 แสดงประเภทเรือนแบบมีครัวอยู่ภายในบริเวณตัวเรือน

ประเภทเรือน	ผังเรือน	ลักษณะทั่วไป
ครัวอยู่ชาน		มีการจัดวางเรือนตามเรือนแบบประเพณี วางตัวเรือนตามความเชื่อในเรื่องทิศดี มีการจัดวางพื้นที่ครัวอยู่บริเวณชาน โดยจะไม่วางครัวอยู่ติดกับเสาเรือนต้นที่เป็นเสาเอก หรือเปิง
กั้นห้องครัว		มีการจัดวางพื้นที่ครัวอยู่บนเรือนโดยจะมีการกั้นพื้นที่ครัวอย่างชัดเจนจะไม่วางครัวอยู่ติดกับเสาเรือนต้นที่เป็นเสาเอก หรือเปิง ส่วนใหญ่จะวางครัวอยู่ด้านทิศตะวันตกของเรือนหรือตามความเหมาะสมของสภาพที่ตั้ง
ครัวอยู่ใต้ถุน		มีการจัดวางเรือนตามเรือนแบบประเพณี วางตัวเรือนตามความเชื่อในเรื่องทิศดี มีการจัดวางพื้นที่ครัวอยู่ใต้ถุนเรือน โดยจะไม่วางครัวอยู่ใต้ห้องเปิง

ตารางที่ 2 แสดงประเภทเรือนแบบมีครัวอยู่ภายนอกเรือน

ประเภทเรือน	ผังเรือน	ลักษณะทั่วไป
ครัวอยู่นอกเรือน		มีการจัดวางเรือนตามเรือนแบบประเพณี วางตัวเรือนตามความเชื่อในเรื่องทิศดี ครัวจะอยู่ภายนอกตัวเรือน อาจทำเป็นเพิงเพื่อใช้ก่อไฟในการทำครัว หรือ ต่อเทียบออกจากเหล่าข้าวเพื่อใช้ในการทำครัว
ใช้ครัวร่วม		การใช้พื้นที่ครัวร่วมกับเรือนหลังอื่นมักจะมีกรณีที่เป็นเรือนของเครือญาติเดียวกันหรือผีตระกูลเดียวกัน อาจเกิดขึ้นจากเรือน 2-3 หลัง โดยจะมีการสร้างเหล่าข้าวอยู่ติดกันและใช้พื้นที่ระหว่างทางเชื่อมของเหล่าข้าวในการเป็นพื้นที่ทำครัว

คำสำคัญ : กะนง(ภาษากูย) - ห้องนอน, เปิง(ภาษากูย) - หิ้งพระหรือหิ้งผี, ชาน(ภาษากูย) - ชาน, ครัว(ภาษากูย) - ครัว, กะเต็บตุง(ภาษากูย) - พื้นที่ลาน, เหล่า(ภาษากูย) - เล้าข้าว

ภาพที่ 18 แสดงพื้นที่ครัวระหว่างทางเชื่อมเล้าข้าว

กำหนดข้อสันนิษฐานรูปแบบเรือนดั้งเดิมจากการสัมภาษณ์

การกำหนดข้อสันนิษฐานรูปแบบเรือนดั้งเดิม โดยมาจากการวิเคราะห์ลักษณะทางกายภาพเรือนในชั้นต้น ซึ่งลักษณะทางกายภาพของเรือนจะมีความสัมพันธ์ เชื่อมโยงกับความเชื่อในการจัดวางพื้นที่ภายในเรือน

ข้อสังเกต ในการจัดวางพื้นที่ครัวให้ถูกโสกนั้น มีข้อจำกัดว่า

1. ไม่นิยมวางครัวอยู่ที่ทิศตะวันออกของตัวเรือน เว้นแต่ครัวจะอยู่นอกตัวเรือน
2. ไม่นิยมวางตำแหน่งครัวอยู่ติดกับเสาเรือนต้นที่เป็นเสาเอก หรือเปิง ในกรณีที่เป็นเรือนแบบมีครัวอยู่บนเรือน จะเป็นการไม่ถูกโสก
3. ไม่นิยมวางตำแหน่งครัวอยู่ใต้ห้องเปิง ในกรณีที่เป็นเรือนแบบมีครัวอยู่ใต้ถุน จะเป็นการไม่ถูกโสก

สรุปผลการศึกษา

ความเชื่อกับการวางผังและการจัดพื้นที่ภายในชุมชนบ้านโนนสำโรงมีความสัมพันธ์กันอย่างยิ่ง การก่อรูปหมู่บ้านเกิดจากการเสียหายในการทำเลที่ตั้งหมู่บ้าน เพื่อให้ตรงตามความเชื่อและความต้องการในการใช้งานของคนในหมู่บ้าน รูปแบบการจัดสรรพื้นที่ ที่มีความสำคัญภายในหมู่บ้าน มีความสอดคล้องกับทิศและความเชื่อ ซึ่งมักจะสัมพันธ์กับทิศดี ทิศไม่ดี แนวคิดการเปลี่ยนแปลงความเชื่อ วัฒนธรรม เป็นผลมาจากการวิเคราะห์พฤติกรรมของคนในชุมชน ทั้งในแง่ของประวัติศาสตร์วัฒนธรรม ความเชื่อ ประเพณีดั้งเดิม วิถีชีวิต ในกรณีศึกษาบ้านโนนสำโรง สามารถจำแนกปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวกับพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลง ได้ 5 ปัจจัย คือ 1.ปัจจัยด้านความเชื่อ 2.ปัจจัยด้านการเปลี่ยนทัศนคติ 3.ปัจจัยด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม 4.ปัจจัยด้านระบบการปกครอง 5.การนำเข้าของเทคโนโลยีและวัสดุสมัยใหม่ ซึ่งปัจจัยเหล่านี้ล้วนส่งผลต่อพัฒนาการ การเปลี่ยนแปลงของหมู่บ้านเป็นอย่างยิ่ง

ด้านตัวเรือน ความเชื่อจะมีผลต่อการกำหนดทิศดีและทิศไม่ดี เช่น การวางตัวเรือนต้องวางตามตะวัน คือวางในทิศตะวันออก-ตะวันตก เป็นมงคล ความเชื่อมักจะแฝงตัวอยู่กับทิศทางการวางเรือนและองค์ประกอบเรือนอยู่เสมอ (วิจิต, 2530) ความเชื่อเกี่ยวกับการโสกสำหรับชาวกูยจะมีความสัมพันธ์กับเลขคี่ เช่น การวนรอบต้นไม้ 3 รอบ การใช้ขวานสับลงที่ต้นไม้ 3 ครั้ง(ในการโสกเสาเรือน) การนับจำนวนเลขคี่ในการโสกเสาเรือนด้านความสูงจำนวนชั้นบันไดต้องใช้เลขคี่การทำเสียงไก่ขัน 3 ครั้ง เป็นต้น ทั้งนี้การโสกยังมีความสัมพันธ์กับเจ้าของเรือน โดยสัดส่วนของเรือนจะมีความสอดคล้องกับสัดส่วนของเจ้าของเรือนนั้นเสมอ เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงความเข้าใจเกี่ยวกับการอยู่เรือนแล้วสุขสบายของผู้อาศัย นอกจากนี้การโสกบันไดที่มีการโสกให้พอบันไดอยู่สูงกว่าแม่บันได สะท้อนให้เห็นว่าบ้านโนนสำโรงนั้นยึดถือผู้ชายเป็นใหญ่ในเรือน มีสิทธิ์และมีบทบาทเหนือกว่าผู้หญิง โสกสำหรับชาวกูยจึงไม่ได้เป็น

เพียงแต่ความเชื่อที่ทำตามแล้วเกิดความสบายใจเท่านั้น แต่โสภยังเป็นกุศโลบายในการสืบทอดภูมิปัญญาสืบทอดต่อ
เนื่องกันจากรุ่นสู่รุ่น โดยอาศัยเครื่องมือคือความเชื่อ การที่ชุมชนยึดถือปฏิบัติตามแนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมของ
ตนที่มีอยู่แล้วสืบทอดต่อกันมาอย่างยาวนาน เป็นการแสดงออกถึงความเข้มแข็งของชุมชนอย่างแท้จริง (ฉัตรทิพย์
นาถสุภา, 2541)

เอกสารอ้างอิง

- จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2534. **ภูมิลักษณะประเทศไทย**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาภูมิศาสตร์และภาควิชาธรณีวิทยา.
เจริญ ไวรวัจนกุล และคณะ. 2533. **วัฒนธรรมลุ่มน้ำมูล : กรณี เขมร ลาว ส่วย จังหวัดสุรินทร์**. ศูนย์วัฒนธรรม
จังหวัดสุรินทร์
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา และคณะ. 2541. **ทฤษฎีและแนวคิดเศรษฐกิจชุมชนชาวนา**. กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยทรศน์.
ธวัช ปุณโณทก. 2527. **ประวัติหัวเมืองอีสานตอนล่าง**. บุรีรัมย์ : ศูนย์วัฒนธรรมวิทยาลัยครูบุรีรัมย์. สมบัติอีสานได้
ครั้งที่ 3.
- _____. 2532. **อีสาน : อดีต ปัจจุบัน และอนาคต**. วัฒนธรรมพื้นบ้าน : กรณีอีสาน. เอกสารสัมมนาทางวิชาการ.
กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ.
- ปรีชา พิณทอง. 2532. **สารานุกรมภาษาอีสาน-ไทย-อังกฤษ**. อุบลราชธานี : โรงพิมพ์ศิริธรรม.
- ไพโรจน์ เพชรสังหาร. 2531. **คติการปลูกเรือนผู้ไทย อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดกาฬสินธุ์**. มหาสารคาม : มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ มหาสารคาม.
- วิจิต คลังบุญครองและไพโรจน์ เพชรสังหาร. 2530. “เรือนอีสาน.” ใน **กรมการสถาปนิกอีสาน (บรรณาธิการ)
สถาปัตยกรรมอีสาน**. กรุงเทพฯ: เมฆาเพรส.
- วีระ อินพันทัง. 2545. **เหย้าเรือนพื้นบ้านย่านตะวันตก**. กรุงเทพฯ : คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
_____. 2555. **เรือนลาวโขง : การกลายรูปในรอบสองศตวรรษ**. กรุงเทพฯ : อูซาคเนย์.
- สมทรง บุรุษพัฒน์. 2538. **สารานุกรมชนชาติไทย**. นครปฐม : โรงพิมพ์สถาบันพัฒนาการสาธารณสุขอาเซียน
มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. 2554. **ข้อมูลสถิติผลิตภัณฑ์มวลรวมทั้งประเทศจำแนกเป็นรายภาคและรายจังหวัด
ประจำปี 2553**. กรุงเทพฯ : สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- อรศิริ ปาณินท์. 2543. **ปัญญาสร้างสรรค์ในเรือนพื้นถิ่นอุษาคเนย์ : กรณี ไทย ลาว อินโดนีเซีย ฟิลิปปินส์ ผ่านที่
ว่าง มวล และชีวิต**. กรุงเทพฯ : ภาควิชาศิลปสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัย
ศิลปากร.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. 2555. **เจ้าที่และผีปู่ย่า : พลวัตรของความรู้ชาวบ้าน อำนาจ และตัวตนของคนท้องถิ่น**.
ภาควิชา สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. โค-ชยัน มีเดียทีม.

อ้างอิงสัมภาษณ์

- 1 นายทำนอง บุราคร. ผู้ใหญ่บ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนนท์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2556.
- 2 นายสุภีร์ โพธิ์งาม. เจ้าบ้าน หมอสูตรขวัญ หมอแคนประจำผีฟ้าของบ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนนท์
ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ.2557

- ³ นายจำนง ศรีวัง. อดีตผู้ใหญ่บ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนธ์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2556
- ⁴ นางพนิดา จุ่มจวง. แม่จำศีลบ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนธ์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 23 พฤศจิกายน พ.ศ.2556
- ⁵ นายปัญญา พงษ์สีดา. อดีตผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนธ์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 20 มีนาคม พ.ศ.2557
- ⁶ นางผ่อง พงษ์สีดา. ชาวบ้านโนนสำโรง. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนธ์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม พ.ศ.2556
- ⁷ นายเสถียร ลาโพธิ์. ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านหนองคูโนนแก้ว. สัมภาษณ์โดย นายธนาชนธ์ ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ.2557
- ⁸ นายจำเนียร ลาโพธิ์. ช่างก่อสร้างเรือน วัด. สัมภาษณ์โดย นายเสถียร ลาโพธิ์. เมื่อวันที่ 15 ตุลาคม พ.ศ.2556

